

บทเรียนจากการทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัคร สันติภาพอเมริกาในประเทศไทย ในยุคสงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1960-1973)¹

บทคัดย่อ

การทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาในประเทศไทยในยุคสงครามเวียดนาม ตั้งแต่ ค.ศ. 1961 ถึง ค.ศ. 1973 มีผลกระทบทั้งต่อสังคมอเมริกาและสังคมไทย ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับบุคคล ในระดับรัฐบาลเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายแบบ “อุดมคติ” ของรัฐบาลอเมริกา คือ การรักษาผลประโยชน์ของประเทศในขณะเดียวกันก็เอื้อประโยชน์และช่วยประเทศที่ด้อยกว่าตนให้ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับตน สิ่งที่สำคัญคือ เป็นเครื่องมือในทางสร้างสรรค์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอเมริกาและรัฐบาลไทยในยุคแห่งความสับสนของสงครามเวียดนาม ในระดับบุคคลการปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาแสดงให้เห็นถึงความพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยให้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันยังเป็นการเผยแพร่สถาบันแบบอเมริกาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คน อย่างไรก็ตามแม้ว่าการทำงานดังกล่าวอาจไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแก่สังคมไทยมากนัก แต่กลับสร้างผลทางอุดมคติที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศคือ การที่ผู้คนซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ได้เรียนรู้ และการเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งในทางบวกและทางลบ รวมทั้งยังอาจได้บทสรุปของแนวทางในการทำงานพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าแห่งสังคมร่วมกันอีกด้วย

¹ ขอขอบพระคุณกองทุนวิจัยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าซึ่งกรุณาสับสนุนงบประมาณในการทำวิจัย

กล่าวนำ

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้สถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา (Peace Corps) ขึ้นใน ค.ศ. 1960 เพื่อระดมอาสาสมัครชาวอเมริกาไปทำงานยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย หน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกามีจุดมุ่งหมายคือให้ความช่วยเหลือประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนาต่าง ๆ ทั่วโลก ให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสนับสนุนการสร้างสรรคบทบาทของชาวอเมริกาในการทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และที่สำคัญคือ เป็นการสนับสนุนการสร้างสันติภาพและมิตรภาพบนโลกสำหรับประเทศไทย หน่วยอาสาสมัครสันติภาพได้เดินทางเข้ามาปฏิบัติภารกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1961 จนถึงปัจจุบัน

การศึกษาเรื่อง “บทเรียนจากการทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาในประเทศไทยในยุคสงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1960-1973)” เป็นการศึกษาให้เห็นถึงนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติและการสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสันติภาพในประเทศไทย และบทเรียนจากการปฏิบัติงานของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ

การดำเนินการวิจัยกระทำโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลในประเทศและต่างประเทศ อันได้แก่ ข้อมูลจากหอสมุดของมหาวิทยาลัย หอจดหมายเหตุ ศูนย์เอกสารของหน่วยราชการต่างๆ ในประเทศ และจากระบบสารสนเทศขององค์กรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา

1. นโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติและการสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา

เมื่อฤดูร้อน ค.ศ. 2000 คณะนักวิชาการผู้ได้รับทุนรัฐบาลอเมริกาจาก 27 ประเทศได้

สิ้นสุดกิจกรรมในหลักสูตรสัมมนาอเมริกาศึกษา ณ มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ นครชิคาโกที่กระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา กรุงวอชิงตัน ดีซี สิ่งหนึ่งที่ผู้ที่ได้รับทุนกลุ่มนี้คงจะลืมไม่ได้คือเรื่องราวของชายหนุ่มในวัยกว่าสี่สิบปีซึ่งเป็นผู้หนึ่งในคณะผู้ที่ได้รับทุนจากประเทศในทวีปแอฟริกา ไร่ให้อย่างปลื้มปิติเป็นที่สุด เนื่องจากเขาจำได้ว่าข้าราชการกระทรวงต่างประเทศซึ่งเป็นผู้แทนของรัฐบาลอเมริกาในการสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในวันสิ้นสุดหลักสูตรนั้น คือ อาสาสมัครสันติภาพอเมริกาซึ่งเคยเป็นครูของเขาเมื่อเกือบ 40 ปีที่แล้ว

สำหรับชาวเอเชีย แอฟริกาหรืออเมริกาใต้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปและเป็นผู้ที่เติบโตและเฝ้ามองสังคมของตนเปลี่ยนผ่านจากสังคมแบบจารีตเข้าสู่สังคมที่ถูกกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำนั้นภาพของ “ฝรั่ง” อเมริกาหนุ่มสาวซึ่งมาทำงานในฐานะครูแพทย์หรือพัฒนากร ฯลฯ ย่อมจะติดตาติดใจ และหลายคนคงจะถามตนเองว่า หนุ่มสาวเหล่านี้มาทำอะไรกันที่ดินแดนที่ห่างไกลหลายพันไมล์และมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากบ้านเมืองอันแสนศิวิไลซ์ของเขาเช่นนี้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้คนที่เติบโตในดินแดนซึ่งเกี่ยวข้องกับอย่างมากกับการทำสงครามตัวแทนระหว่างโลกประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ เช่นประเทศไทย ภาพอันขัดแย้งกันระหว่างทหารอเมริกาท่าทางฮึกเหิม เครื่องบิน บี.52 ซึ่งขึ้นบินเที่ยวแล้วเที่ยวเล่าเพื่อไปทิ้งระเบิดในประเทศเพื่อนบ้าน ฐานทัพอเมริกาและสถานเริงรมย์โดยรอบ กับภาพของคนหนุ่มคนสาวผู้เต็มไปด้วยอุดมการณ์ซึ่งอาสาสมัครมาทำงานพัฒนาในเขตทุรกันดารย่อมเป็นความขัดแย้ง และเป็นทั้งเหตุและผลที่ทำให้ผู้คนทั่วไปในสังคมไทยได้มีโอกาสเป็นครั้งแรกๆ ในการเรียนรู้และเข้าใจชาวอเมริกา สังคมอเมริกา และประเทศสหรัฐอเมริกาว่าเป็น

สังคมที่มี 2 ภาคอันเป็นความขัดแย้งกันระหว่างอุดมคติแบบเสรีประชาธิปไตยกับการแสวงประโยชน์ ภาคสังคมที่ยึดมั่นในอุดมคติเสรีประชาธิปไตยนั้นเองคือที่มาของการสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพและการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนชาติหนึ่งกับประชาชนอีกชาติหนึ่ง

1.1 แนวความคิดในการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ เมื่อประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) เข้ารับตำแหน่งใน ค.ศ.1960 เขาได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของคนหนุ่มคนสาวรุ่นใหม่ซึ่งเปี่ยมล้นไปด้วยอุดมคติในทางที่จะทำงานอุทิศตนเพื่อสังคม ดังปรากฏในสุนทรพจน์ในการเข้ารับตำแหน่งบางตอนว่า²

...“And so my fellow Americans, ask not what your country can do for you - ask what you can do for your country...”

สุนทรพจน์ของประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดีในวันรับตำแหน่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมอเมริกาเป็นที่มาของการดำเนินนโยบายต่างๆ ในการบริหารปกครองประเทศ และการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา แนวความคิดดังกล่าวได้แก่ อุดมคติแห่งสถาบันอเมริกาและนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติของอเมริกา

1.1.1 แนวความคิดแห่งสถาบันอเมริกา นับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา ชาวอเมริกาได้สืบทอดแนวความคิดในความพยายามที่จะสร้างและเผยแพร่สถาบันอเมริกาอันประกอบด้วย ระบบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแบบประชาธิปไตย กับแนวความคิดแบบ

คริสต์ศาสนาที่รู้จักกันในนามของ “ภารกิจของคนขาว” ซึ่งต้องการเผยแพร่อารยธรรมตะวันตกไปสู่ดินแดนที่ล้าหลังทางตะวันออก นำมวลมนุษย์ให้ได้พบกับพระเจ้า³

อย่างไรก็ตาม โอกาสทางการค้าระหว่างประเทศและการขยายตัวไปทางตะวันตก ทำให้ผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนอเมริกาสนใจแสวงหาผลกำไรมากกว่าการสร้างสังคมแห่งคุณธรรม ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีผลให้เกิดคำถามในสังคมอเมริกาว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของสังคมที่พวกเขาพยายามสถาปนาขึ้นมาควรจะคืออะไร ระหว่างการยึดมั่นในอุดมการณ์ (Idealism) ที่ตนเองต้องการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่าซึ่งไม่สามารถมีได้ในโลกเก่าที่จากมาหรือการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว (Self-interest) เพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวย

บทสรุปของผู้คนเหล่านี้คือ ทั้งอุดมการณ์และผลประโยชน์ ในขณะที่พยายามจะปลุกฝังระบอบประชาธิปไตยและคริสต์ศาสนาในสังคมโลกใหม่ เวลาเดียวกันก็แสวงหาประโยชน์จากแผ่นดินอย่างเต็มที่ แนวความคิดดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานทางความคิดของชาวอเมริกันในการสร้างสรรค์ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเป็นแนวทางในดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมอเมริกาและระหว่างชาวอเมริกากับนานาชาติ

1.1.2 นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ สหรัฐอเมริกามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ ความพยายามเผยแพร่สถาบันแบบอเมริกาและการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ แต่เนื่องจากความ

² www.famousquotes.me.uk/speeches/John_F_Kennedy/5.htm

³ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู Walter Lafeber, **The American Age United states Foreign Policy at Home and Abroad** (New York: W.W.Norton&company), 1994, pp.7-10.

ขัดแย้งระหว่างแนวความคิดในสังคมอเมริกาซึ่งให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย กับแนวความคิดซึ่งให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล มีผลให้รัฐบาลอเมริกาต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็น 2 แนวทางที่ขัดแย้งกันคือ นโยบายแบบสังคมนิยมและนโยบายแบบอุดมคติ แม้ว่านโยบายต่างประเทศทั้ง 2 แนวทางนี้จะคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักเหมือนกัน แต่ก็มีความต่างกันในระดับที่สำคัญคือ⁴

นโยบายต่างประเทศแบบสังคมนิยมคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก โดยการให้ความสำคัญกับการมีกองทัพเข้มแข็งเพื่อจะได้เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจทางการค้า และการขยายบทบาทของสหรัฐอเมริกาบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ส่วนนโยบายแบบอุดมคตินั้นมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นแนวคิดซึ่งผสมผสานกันระหว่างแนวความคิดแบบเสรีนิยมกับปรัชญาของคริสต์ศาสนา ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้มีความเจริญ และมีความสุขเท่ากับที่ตน ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติจึงยึดหลักว่า ในยามสันติสหรัฐอเมริกาจะต้องเอื้อเฟื้อและช่วยพัฒนาประเทศที่ด้อยกว่าตนให้เจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับตน และในยามสงคราม หากสหรัฐอเมริกาตัดสินใจเข้าร่วมก็ด้วยความหวังว่าโลกหลังสงครามจะสร้าง “ระเบียบใหม่” ที่ดีกว่าโลกยุคเดิมอันจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ส่วนรวมในประวัติศาสตร์การระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่เด่นชัดคือ การใช้นโยบายแบบสังคมนิยม

มีผลให้ประชาคมโลกไม่พอใจบทบาทของสหรัฐอเมริกามากนัก เมื่อสังคมอเมริกาตระหนักว่านโยบายต่างประเทศแบบสังคมนิยมเป็นนโยบายซึ่งแสดงความแข็งกร้าวหรือ Hard Policy มีผลให้เกิดภาพลบ สหรัฐอเมริกากลายเป็น “Ugly American” ในสายตาชาวโลก แต่เนื่องจากอีกในภาคหนึ่ง สังคมอเมริกามีการยึดมั่นในแนวความคิดในการเผยแพร่สถาบันอเมริกา สังคมอเมริกาจึงได้พยายามผลักดันให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติ หรือ Soft Policy สัมฤทธิ์ผล การดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคตินี้เอง คือเครื่องมือสำคัญของกระบวนการเผยแพร่สถาบันทางการเมืองและวัฒนธรรมแบบอเมริกาแก่ชาวโลก

จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดอันเกิดจากสถาบันอเมริกาและการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคตินั้นเองคือ ที่มาของการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาขึ้น

1.2 การสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1945 เป็นต้นมาจนถึงประมาณ ค.ศ. 1970 ความรุนแรงของสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมีผลให้สหรัฐอเมริกาต้องรับมือโดยดำเนินนโยบายต่างประเทศที่รู้จักกันในนามของนโยบายสะกัดกันคอมมิวนิสต์ (Containment Policy)⁵ นอกจากนั้น รัฐบาลอเมริกายังเชื่อว่าประเทศกำลังพัฒนาอาจกลายเป็นบริวารของสหภาพโซเวียตได้ตามทฤษฎีโดมิโน (Domino theory) มีผลให้ในการแข่งขันกับสหภาพโซเวียต รัฐบาลอเมริกาจึงต้องช่วยเหลือประเทศเล็กๆ อย่างเต็มที่เพื่อมิให้สหภาพโซเวียตเข้าไปครอบงำ เครื่อง

⁴ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู ประทุมพร วัชรเสถียร, *โลกร่วมสมัย* (กรุงเทพฯ: ปาเจรา, 2548) หน้า 106- 107.

⁵ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู www.britannica.com/EBchecked/topic/134684/containment

มีในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลอเมริกาในช่วงเวลานี้จึงมีทั้งการใช้ความรุนแรงแบบ Hard Policy และนโยบายแบบผ่อนปรน Soft Policy ผลของ Hard Policy ย่อมเป็นที่ปรากฏทั่วไปว่าก่อให้เกิดสงครามตัวแทน (Proxy war) ขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามเวียดนามซึ่งมีความรุนแรงมาก ส่วนเครื่องมือของ Soft Policy ที่สำคัญเครื่องมือหนึ่ง คือการส่งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพมาทำงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวอเมริกาและชาวโลกนั่นเอง

1.2.1 จุดเริ่มต้นของการเดินทาง หลั กิโลเมตรแรกของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา เริ่มนับจากวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1960 ขณะที่วุฒิสมาชิกจอห์น เอฟ. เคนเนดี กำลังรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อเข้าชิงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาได้ปราศรัย ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกน เสนอแนวความคิดแก่นักศึกษานับพันคนซึ่งเข้าฟังแนวความคิดของนักการเมืองหนุ่มรุ่นใหม่ เรื่องการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ⁶ ต่อมาในวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1960 วุฒิสมาชิกเคนเนดี ได้กล่าวสุนทรพจน์เสนอแนวความคิดเรื่องอาสาสมัครสันติภาพอีกครั้งหนึ่ง ณ คาวพาเลซ นครซานฟรานซิสโก สุนทรพจน์ดังกล่าวมีผลให้เกิดกระแสการแสดงความคิดเห็นในหนังสือพิมพ์ ผู้คนจำนวนมากได้ส่งจดหมายแสดงความจำนงที่จะเข้าร่วมหน่วยงานที่ยังไม่ได้ตั้งขึ้น และผู้คนอีกจากหลากหลายวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง นักวิชาการ มุลนิธิ นักธุรกิจก็ได้เสนอความร่วมมือในการดำเนินการก่อตั้ง

อันที่จริงแล้ว แนวความคิดเกี่ยวกับการทำงานของอาสาสมัครในดินแดนอันห่างไกล

ความเจริญมิใช่เรื่องใหม่ในประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา จุดเริ่มต้นของอาสาสมัครสันติภาพสามารถย้อนกลับไปยังนักคิดอเมริกาค้นสำคัญ วิลเลียม เจมส์ (William James) ซึ่งเสนอแนวความคิดใน The Moral Equivalent of War - An Army Enlisted Against Nature (ค.ศ.1906)⁷ การทำงานของมิชชันนารีอเมริกา (Voluntary agencies and mission group) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลก รวมถึงนโยบายการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆ เพื่อลบภาพลักษณ์ “Ugly American” ที่สำคัญคือ Section 203(c) of Manual Security Act สำหรับศึกษาเรื่อง Point Four Youth Corps โดยมูลนิธิเพื่อการวิจัยมหาวิทยาลัยโคโลราโดสเตท นอกจากนั้นตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1961 มาแล้ววุฒิสมาชิกฮิวเบิร์ต ฮัมฟรีย์ ได้เสนอร่างกฎหมายให้มีการพัฒนา “โครงการประชาชนถึงประชาชน” ลักษณะโครงการเดียวกับอาสาสมัครสันติภาพแต่ไม่ได้ผล⁸

หลังจากเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1961 ภารกิจแรกๆ ของประธานาธิบดีเคนเนดีคือ การสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา ในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1961 ได้มีการประกาศ The Peace Corps -Executive Order 10924 ต่อมาในวันที่ 22 กันยายน ค.ศ. 1961 รัฐสภาได้รับรองเป็น The Peace Corps Act (Public Law 87-293) อย่างไรก็ดีตามก่อนประกาศใช้รัฐบัญญัติ พี แอล 87-293 ดังกล่าวได้มีการหยั่งประชามติ ปรากฏว่า ชาวอเมริกาเห็นด้วยประมาณร้อยละ 71 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 18

⁶ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู <http://www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.whatiscpc.history.speech>

⁷ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู <http://plato.stanford.edu/entries/james/>

⁸ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู [www.senate.gov/Art & History Home](http://www.senate.gov/Art%20History%20Home)

ประธานาธิบดีเคนเนดีประกาศว่าอาสาสมัครสันติภาพจะเป็น "...อาวุธทางการเมืองเป็นการติดต่อระหว่างประชาชนกับประชาชนโดยตรง โดยที่รัฐบาลทั้งสองฝ่ายคุมอยู่ห่างๆ ผิดกับโครงการอื่นๆ ของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นการติดต่อระดับเจ้าหน้าที่รัฐบาล..."

1.2.2 วางหลักประกัน รายงานประจำปีของอาสาสมัครสันติภาพ (Annual Peace Corps Report)⁹ ซึ่งเสนอต่อรัฐสภาอเมริกาทุกๆ ปี นับตั้งแต่ ค.ศ. 1961 เป็นต้นมา ชี้ให้เห็นว่าความคืบหน้าของการดำเนินงานจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพเป็นไปอย่างรวดเร็ว หลังจากประธานาธิบดีได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครสันติภาพใน "March 1 President Executive Order" โดยมีพื้นฐานจากแนวความคิดและรายงานการวิจัยดังที่กล่าวมาแล้ว และงานวิจัยซึ่งได้ดำเนินการเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ จนกระทั่งสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ว่า หน่วยอาสาสมัครสันติภาพจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนในประเทศต่างๆ เพื่อสนองความต้องการในการฝึกหัดกำลังพล สนับสนุนการสร้างสรรคืบทบาทของชาวอเมริกาในการทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในประเทศต่างๆ กับชาวอเมริกา

เมื่อแรกสถาปนา หน่วยอาสาสมัครสันติภาพได้พิจารณาว่ามีปัญหาสำคัญอะไรที่จะต้องเผชิญและต้องกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างชัดเจนอย่างไร เช่น จะมีผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความสามารถเฉพาะทางจำนวนเพียงพอที่จะมาทำงานหรือไม่ รัฐบาลต่างประเทศจะร้องขออาสาสมัครเพื่อสนองตอบ

ความต้องการแรงงานระดับกลางหรือไม่ จะสามารถคัดเลือกอาสาสมัครที่เหมาะสมได้หรือไม่ จะสามารถอบรมชาวอเมริกาที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับต่างประเทศให้มีความรู้เพียงพอได้หรือไม่ อาสาสมัครจะมีความอดทนเพียงพอในการทำงานหรือไม่ อาสาสมัครจะสามารถดำเนินกิจกรรมของตนโดยอิสระหรือไม่ รัฐสภาจะรับรองหน่วยทั้งหมดและจะอนุมัติงบประมาณเพียงพอสำหรับภารกิจทั่วโลกซึ่งเป็นภารกิจใหม่ในต่างแดนหรือไม่

นอกจากนั้นก็ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่อาจต้องเผชิญ เช่น ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะมีปฏิกิริยาต่ออาสาสมัครสันติภาพซึ่งถือเป็นฝ่ายตรงกันข้ามในดินแดนห่างไกลอย่างไร หน่วยงานรัฐบาลในต่างประเทศจะมองการเข้ามาของชาวอเมริกาจำนวนมากอย่างทันทีทันใด โดยปราศจากการฝึกฝนทางการทูตอย่างไร หน่วยงานของเอกชนและคณะมิชชันนารีทั่วโลกจะไม่พอใจ และจะรู้สึกที่รัฐบาลแย่งชิงภารกิจของตนหรือไม่ หากมีการเจ็บไข้จะทำอย่างไร ฝ่ายใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1961 โครงการนำร่องได้เกิดขึ้นแล้ว ประกอบด้วยอาสาสมัครสันติภาพสามร้อยถึงห้าร้อยคน และภายหลังชาร์เจนท์ ชไรเวอร์ (Sargent Shriver)¹⁰ ผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครสันติภาพคนแรก และคณะกลับจากการเยือนประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชียและแอฟริกา ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1961 จนกระทั่งเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1962 มีคนเสนอความจำนงเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นถึง 2,400 คน

ประเทศแรกๆ ซึ่งร้องขออาสาสมัครให้เข้าไปทำงานได้แก่ กานา ไนจีเรีย แทนแกนยิก

⁹ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู <http://www.peacecorpsonline.org/>

¹⁰ นายชาร์เจนท์ ชไรเวอร์ (Sargent Shriver) มีศักดิ์เป็นน้องเขยของประธานาธิบดีเคนเนดี เป็นผู้มึบทบาทมากในการสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู www.sargentshriver.com

อินเดีย ปากีสถาน มาลายา ไทย ไคลัมเบีย ซิลิ เซนต์ลูเชีย และฟิลิปปินส์ โดยร้องขอให้ไปทำงาน ในด้านต่างๆ ได้แก่ ครู พยาบาล ผู้ช่วยแพทย์ นักพัฒนาชุมชน เกษตรกร นักคหเศรษฐศาสตร์ นักสำรวจ วิศวกร นักกฎหมาย นักหนังสือพิมพ์ ช่างกลโรงงาน ช่างไม้ ช่างไฟฟ้า และผู้มีทักษะ แขนงอื่นๆ ซึ่งมีความสามารถมากกว่าแรงงาน โดยทั่วไปแต่น้อยกว่าผู้เชี่ยวชาญ

ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1961 ได้มีการกำหนดข้อตกลงพื้นฐานในการดำเนินงานของ อาสาสมัครสันติภาพคือ อาสาสมัครสันติภาพจะ ไปปฏิบัติงานเฉพาะในประเทศที่เชิญมาเท่านั้น ใน การทำงานจะทำงานร่วมกับรัฐบาลเจ้าของประเทศ ผู้แทนเอกชนหรือองค์กรในต่างประเทศ ภายใต้การ แนะนำหรือการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ใน ประเทศนั้นๆ อาสาสมัครมิใช่ “ที่ปรึกษา” แต่ เป็น “ผู้ปฏิบัติงาน” ระยะเวลาการทำงานคือ 2 ปี โดยไม่ได้รับเงินเดือน แต่ได้รับค่าครองชีพในอัตรา ที่เทียบเคียงกับเพื่อนร่วมงานในพื้นที่ปฏิบัติงาน ไม่ได้รับเอกสิทธิ์ใดๆ ต้องเรียนภาษาถิ่นและ วัฒนธรรม จนมีความรู้เพียงพอที่จะให้ ความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ของประเทศที่ตนไป ทำงานแก่ชาวอเมริกาโดยทั่วไป โดยปราศจาก จินตาคติทางการเมืองหรือศาสนา และนำความสำเร็จมาใช้ประโยชน์ในการทำงานต่อไปได้ เมื่อ ครบกำหนดการปฏิบัติงาน อาสาสมัครจะได้รับเงิน 75 ดอลลาร์ต่อเดือนเพื่อเป็นทุนในการเริ่มต้นอีก ครั้งหนึ่ง

คุณสมบัติของบุคคลที่จะสมัครเป็นอาสาสมัครสันติภาพเปิดกว้างทั้งสำหรับคนโสดอายุ มากกว่า 18 ปี และผู้ที่สมรสแล้วซึ่งไม่มีบุตรอายุ ต่ำกว่า 18 ปี ผู้สมัครไม่จำเป็นต้องจบการศึกษา ระดับปริญญาตรี หากมีทักษะความชำนาญและ ประสบการณ์ทางการเกษตรและช่าง การพิจารณา

ว่าผู้ใดผ่านการคัดเลือกเป็นอาสาสมัครหรือไม่ขึ้น อยู่กับการผ่านมาตรฐานสูงสุดของการทดสอบ ทางการแพทย์ จิตวิทยาและบุคลิกภาพ อาสาสมัครต้องตระหนักว่าการทำงานในหน้าที่เป็น ช่วงเวลาและภาวะที่ยากลำบาก หากไม่สามารถ ทนต่อการสมบุกสมบันได้อาสาสมัครสามารถ ลาออกได้ตลอดเวลา

เมื่อได้มีการสถาปนาหน่วย กำหนด วัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงานที่ ชัดเจนแล้ว สิ่งสำคัญประการต่อมาคือการคัด เลือกและการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคล ผู้อาสาไปปฏิบัติภารกิจ

1.2.3 กระบวนการคัดเลือกและฝึกอบรม ในการเตรียมบุคลากรเพื่อไปปฏิบัติงาน ในพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างกัน อย่างสิ้นเชิงทำให้ต้องมีการฝึกอบรมอาสาสมัคร ในด้านต่างๆ ได้แก่ วิชาที่จำเป็นสำหรับภารกิจ วิชาภาษา และวิชาวัฒนธรรม การศึกษา กระบวนการคัดเลือกและฝึกอบรมอาสาสมัครนับ ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นทั้ง เหตุและผลอันแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการ ทำงาน ความเข้าใจและความตั้งใจจริง รวมไปถึง ผลในการปฏิบัติหน้าที่ในดินแดนต่างวัฒนธรรม ซึ่งประเทศไทยอาจนำกระบวนการฝึกอบรม ดังกล่าวมาใช้เป็นบทเรียนในการทำงานของคน หนุ่มคนสาวของเราที่ต้องไปทำงานในดินแดน ต่างวัฒนธรรมได้

เนื่องจากภาพลักษณ์ “Ugly American” ใน เวลานั้น ทำให้ผู้คนในสังคมอเมริกาต่างพากันตั้ง ข้อสงสัยถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงานใน ต่างประเทศของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ ข้อ สงสัยดังกล่าวมีผลให้เกิดกระบวนการอันเหมาะสม ในการคัดเลือกอาสาสมัคร ภายใต้ความร่วมมือ ของหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์กรความร่วมมือ

ระหว่างประเทศ องค์การอาสาสมัครหลายองค์กร กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สถาบันสุขภาพแห่งชาติ สำนักข่าวสารอเมริกา และองค์กรวิชาชีพหลากหลายสาขา จนสามารถทำการสอบคัดเลือกบุคคลเป็นอาสาสมัครสันติภาพได้ในกลางปี 1961¹¹

กระบวนการสอบคัดเลือกกระทำทั้งการสอบข้อเขียน การสอบสัมภาษณ์และการตรวจสอบประวัติ บุคลิกภาพของผู้สมัครเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาควบคู่ไปกับทักษะและความสามารถที่จะนำไปใช้งาน จึงทำให้มีการพิจารณาสถานะทางอารมณ์ ความเป็นผู้ใหญ่ ความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์ แรงจูงใจ และอุปนิสัย ส่วนการพิจารณาทางด้านทักษะนั้นพิจารณาจากการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ประวัติการมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาพัฒนาชุมชน ความสามารถในการเรียนภาษา กิจกรรมกลางแจ้ง ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์และสถาบันต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา

มหาวิทยาลัยทั่วประเทศที่มีความพร้อมและความชำนาญในการฝึกอบรมแก่อาสาสมัครต่างๆ กันได้รับเลือกให้เป็นผู้ฝึกอบรม เช่น กรณีประเทศไทย มหาวิทยาลัยมิชิแกน แอนนาเบอร์ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ฝึกอบรมอาสาสมัครเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ครูสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 ครูโรงเรียนเทคนิคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ครูสอนวิชาวิทยาศาสตร์และวิชาชีพเฉพาะในมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ในท้องทดลองปฏิบัติการพร้อมๆ ไปกับการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและอเมริกาศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยมิชิแกนมีสายสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศในเอเชียมานานมากกว่าศตวรรษ วิทยาเขตประกอบด้วย

ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สถาบันภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นที่แอนนาเบอร์ ยังมีคนไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาประมาณ 40 คนอาศัยอยู่ ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนแนวความคิดทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกันได้

การฝึกอบรมกระทำทั้งในห้องเรียนและภาคสนาม การฝึกอบรมในห้องเรียนใช้เวลาไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ซึ่งยังไม่เน้นการอ่านหนังสือนอกเวลาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มฝึกอบรม เพื่อให้อาสาสมัครได้รับความรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความละเอียดอ่อนของประชาชนที่เหล่าอาสาสมัครจะไปทำงานด้วย

วิชาที่ฝึกอบรมได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความอ่อนไหวของประชาชนซึ่งจะไปทำงานด้วย ภาษาของประเทศที่จะไปทำงาน และความรู้เกี่ยวกับประเทศและมรดกแห่งชาติของอาสาสมัคร นอกจากนั้นยังมีการประเมินด้วยว่า เวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสมที่จะให้ผู้เข้าฝึกอบรมมีความรู้เพียงพอในการไปปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ปีในต่างประเทศหรือไม่

ภาษาของประเทศที่จะไปทำงานนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างไม่เป็นทางการในการเข้าถึงเพลงพื้นเมือง นาฏศิลป์ การละเล่นและ กีฬาพื้นเมือง ในการนี้ได้มีนักศึกษาต่างชาติเข้าร่วมการแลกเปลี่ยนความรู้ หลังจากจบการฝึกอบรมในชั้นเรียนแล้ว ยังมีการฝึกอบรมภาคสนาม ณ เบอร์โตริโก เทือกเขาร็อกกี และที่อื่นๆ ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นยังมีการปฐมนิเทศเมื่อเดินทางถึงประเทศที่ไปทำงานแล้วอีกด้วย

¹¹ 1st Annual Peace Corps Report <http://www.peacecorpsonline.org/> pp.8-16.

เมื่อมาถึงตรงนี้ก็จึงอาจกล่าวได้ว่า อุดมคติแบบอเมริกาทำให้เกิดการสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาขึ้นเพื่อระดมคนหนุ่มคนสาวไปทำงานพัฒนาในด้านต่างๆ ทั่วโลก อาสาสมัครสันติภาพได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของคนหนุ่มคนสาวรุ่นใหม่ในอุดมคติซึ่งเสียสละและอุทิศตนเพื่อสังคมอันห่างไกลความเจริญ การสถาปนาหน่วยงานดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนชาติหนึ่งและประชาชนอีกชาติหนึ่ง การเผยแพร่สถาบันอเมริกาและการผลักดันการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบอุดมคติ หรือ Soft Policy เพื่อลบภาพของสหรัฐอเมริกาในฐานะ “Ugly American” ในสายตาชาวโลก

สิ่งที่สำคัญคือ กระบวนการสถาปนาอาสาสมัครสันติภาพอาจทำให้เห็นวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อความร่วมมือในการสร้างสรรค์สังคมของผู้คนต่างวัฒนธรรมซึ่งอาจสามารถนำมาใช้เป็นบทเรียนในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี

2. การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสันติภาพในประเทศไทย

ทศวรรษ 1960 เมื่ออาสาสมัครสันติภาพเดินทางมาปฏิบัติงานในทวีปเอเชียและประเทศไทยนั้น อาสาสมัครสันติภาพต่างพบว่าลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เป็นแรงบันดาลใจของประชาชนชาติเอเชียที่ส่วนใหญ่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก การนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเสมือนเครื่องแสดงการต่อต้านลัทธิทุนนิยม

การเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ ได้สร้างความปั่นป่วนในแต่ละประเทศ และเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า จุดมุ่งหมายของคอมมิวนิสต์คืบหน้าไปมากท่ามกลางสถานการณ์ระหว่างประเทศในลักษณะเช่นนี้เอง สหรัฐอเมริกาได้ใช้นโยบายต่างประเทศอย่างแข็งกร้าว (Hard Policy) โดยเข้ามาบีบบทบาทเป็นอย่างมากในสงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1954-1973) กองทหารจำนวนมากถูกส่งเข้ามาประจำฐานทัพต่างๆ กระจายไปทั่วภูมิภาคตะวันออกไกล อย่างไรก็ตามในเวลาเดียวกันสหรัฐอเมริกาก็ได้ใช้นโยบายแบบอุดมคติ (Soft Policy) ควบคู่กันไปด้วยโดยการส่งอาสาสมัครสันติภาพเข้ามาปฏิบัติการกิจเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

2.1 การดำเนินการส่งอาสาสมัครสันติภาพมาปฏิบัติงานในประเทศไทย

เมื่อรัฐบาลอเมริกาได้เสนอให้ความช่วยเหลือโครงการอาสาสมัครสันติภาพแก่ประเทศไทยนั้น วันที่ 1 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1961 ผู้แทนรัฐบาลไทย โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และผู้แทนรัฐบาลอเมริกา ได้ร่วมเจรจาและลงนามในบันทึกการร่วมประชุมหารือเรื่อง “โครงการช่วยระหว่างประชาชนกับประชาชน” ซึ่งเรียกว่า Youth Peace Corps¹² และต่อมาในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1961 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการรับความช่วยเหลือตามโครงการจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา¹³ ตามที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติได้พิจารณาและเสนอความคิดเห็นซึ่งมีใจความสำคัญสรุปได้ว่า

¹² บันทึกการร่วมประชุมหารือเรื่องโครงการช่วยระหว่างประชาชนกับประชาชน ซึ่งเรียกว่า Youth Peace Corps วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2504 ใน สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย (1) มท 3.1.4.11/163 เรื่อง อาสาสมัครสันติภาพ หน้า 230-232.

¹³ หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ มท.1698/2504 ลง 15 กุมภาพันธ์ 2504 เรื่อง รัฐบาลสหรัฐอเมริกาทาบทามจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย ใน สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย (1) มท 3.1.4.11/163 เรื่อง อาสาสมัครสันติภาพ หน้า 214-215.

รัฐบาลอเมริกาได้ขอความคิดเห็นจากรัฐบาลไทยเกี่ยวกับเรื่อง การส่งหนุ่มสาวอเมริกา มาทำงานในประเทศไทยตามความต้องการของประเทศไทย การช่วยเหลืออยู่นอกเหนือโครงการของรัฐบาลไทยที่มีอยู่แล้ว และค่าใช้จ่ายส่วนมากสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้รับผิดชอบ หนุ่มสาวอเมริกาที่จะส่งมานี้จะช่วยดำเนินการให้โครงการพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้สำเร็จลุล่วงเร็วขึ้น และมีงานที่จะให้หนุ่มสาวอเมริกาปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันแล้ว จึงเห็นควรรับหลักการ

อย่างไรก็ตาม สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติได้ชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลไทยควรคำนึงถึงหลักการที่สำคัญคือ การปฏิบัติการของหนุ่มสาวอเมริกาไม่ใช่ในฐานะผู้เชี่ยวชาญแต่ต้องปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ประเทศไทยจะต้องได้รับประโยชน์ทางด้านพัฒนาการเศรษฐกิจจากการปฏิบัติงานดังกล่าว หรืออาจมาช่วยผู้เชี่ยวชาญไทยและชาวต่างประเทศดำเนินการสำรวจโครงการที่รัฐบาลจะขอความช่วยเหลือหรือขอกู้ เช่น การสำรวจเพื่อก่อสร้างทาง สร้างเขื่อน สร้างโรงไฟฟ้า และทดลองทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่ไม่ใช่มาแย่งงานประจำของข้าราชการหรือประชาชนที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ต้องพิจารณาความต้องการโดยเลือกเฉพาะที่จำเป็น ในขั้นแรกจึงไม่ควรขอรับการสนับสนุนเป็นจำนวนมาก ควรให้เป็นการทดลองจำนวนน้อยก่อนเพื่อทราบถึงผลการปฏิบัติงาน และข้อสุดท้ายได้เสนอว่าถึงแม้ว่าจะไม่ผูกพันงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐบาลไทย แต่รัฐบาลไทยก็ควรตั้งค่าใช้จ่ายเป็นเงินบาทไว้บ้าง แม้ว่าจะเป็นจำนวนน้อย

เมื่อรัฐบาลไทยได้รับหลักการในขั้นต้นดังกล่าวแล้ว การเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยและอเมริกาเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวจึงได้เกิดขึ้น การเจรจาที่สำคัญที่สุดคือ การเจรจาระหว่างผู้แทนระดับสูงของไทยและผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ

2.1.1 การเจรจาระหว่างผู้แทนรัฐบาลไทยกับผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ
ตอนต้นปี ค.ศ. 1961 ซาร์เจนท์ ชไรเวอร์ (Sargent Shriver) ผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ ได้เดินทางเยือนประเทศกำลังพัฒนา 8 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยเพื่อหารือกับรัฐบาลประเทศต่างๆ เกี่ยวกับองค์การอาสาสมัครสันติภาพ ในการหารือกับผู้แทนรัฐบาลไทยเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 ผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครฯ ได้เสนอแผนการช่วยพัฒนาประเทศโดยอาสาสมัครอเมริกา การเจรจามีใจความสำคัญคือ¹⁴

เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมอันอาจจะเป็นอุปสรรคในการทำงาน เรื่องจำนวนอาสาสมัครจำนวน 75 คนโดยได้พิจารณาตัดทอนลงจากจำนวนทั้งหมดที่รัฐบาลอเมริกาเสนอมาจำนวน 247 คน เรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินงาน และเรื่องการบริหารงาน รัฐบาลอเมริกาจะส่งผู้แทนองค์การจำนวนตามอัตราส่วนของอาสาสมัครที่เข้ามาปฏิบัติงานในแต่ละประเทศ แต่อาสาสมัครเหล่านี้จะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการไทย

เป็นที่น่าสังเกตว่าในการเจรจาระหว่างผู้แทนรัฐบาลไทยกับผู้อำนวยการหน่วยอาสาสมัครสันติภาพยังมีหลายประเด็นที่ทั้ง 2 ฝ่ายยังมีข้อสงสัยอยู่ เนื่องจากยังไม่เคยดำเนินโครงการ

¹⁴ บันทึกการประชุม เรื่อง การประชุมหารือระหว่างสภาฯ กับคณะผู้อำนวยการองค์การสันติภาพ (Peace corps) ของสหรัฐอเมริกาในสำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย (1) มท 3.1.4.11/163 เรื่อง อาสาสมัครสันติภาพ หน้า 211-214.

ความร่วมมือในลักษณะนี้มาก่อน หากหลังจาก การเจรจาระหว่างผู้แทนรัฐบาลไทยและรัฐบาล สหรัฐอเมริกาในครั้งนั้นแล้ว การดำเนินการจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพในประเทศไทยจึง ได้กระทำอย่างจริงจัง

2.1.2 การพิจารณารับอาสาสมัคร สันติภาพเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย ในการพิจารณารับอาสาสมัครสันติภาพเข้ามาปฏิบัติ ภารกิจในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยได้พิจารณา อย่างรอบด้าน และยังได้จัดอบรมอาสาสมัครใน เรื่องการทำสงครามเย็นกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ก่อน ที่จะส่งไปทำงาน เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของ อาสาสมัครสันติภาพอเมริกาสามารถประสาน ประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศไทยกับ สหรัฐอเมริกาเพื่อจุดมุ่งหมายในการสร้างชีวิตที่ดี ขึ้นแก่เพื่อนมนุษย์

2.2 การบรรจบกันของภารกิจ หน่วยงาน ต่างๆ ของรัฐบาลไทยได้ร่วมกันในการพิจารณา การดำเนินงานของอาสาสมัครสันติภาพ โดย พยายามกำหนดความชัดเจนในประเด็นหน้าที่ การงานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิและความสามารถ ของอาสาสมัครสันติภาพ และเลือกมอบหมาย ภารกิจให้ได้ประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ยัง ได้จำกัดหน้าที่ของอาสาสมัครสันติภาพแต่ละคน ภายใต้อาสาสมัครสันติภาพแต่ละคน โดยการ วางโครงการไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะเสนอความต้องการ อย่างใดก็ตาม สิ่งที่ฝ่ายไทยตระหนักก็คือ การจะได้รับประโยชน์มาน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่ กับการกำหนดหน้าที่และการมอบหมายงานที่ เหมาะสมแก่อาสาสมัครสันติภาพเหล่านี้ และสิ่ง ที่สำคัญที่สุดก็คือ การระวังมิให้พวกอาสาสมัคร สันติภาพเหล่านี้มาทำงานแทนตำแหน่งซึ่งคน ไทยผู้มีความรู้ดีทัดเทียมกันสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

2.2.1 งบประมาณในการดำเนินงาน รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะตั้งงบประมาณจำนวน หนึ่งสำหรับการดำเนินงานของโครงการอาสา สมัครสันติภาพ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการเดิน ทางไปและกลับจากประเทศไทย ค่าเบี้ยเลี้ยง เงินเดือน ค่ากินอยู่และค่ารักษาพยาบาลของอาสา สมัครสันติภาพทุกคน รัฐบาลไทยเพียงแต่อำนวย ความสะดวกให้บ้างเท่านั้น

2.2.2 การปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัคร สันติภาพในประเทศไทย เมื่อรัฐบาลไทยและ สหรัฐอเมริกาได้ร่วมกันพิจารณารับอาสาสมัคร สันติภาพมาปฏิบัติภารกิจในประเทศไทยชัดเจน แล้ว ในวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1962 อาสา สมัครกลุ่มแรกจำนวน 45 คนจึงเดินทางมาถึง ประเทศไทย ในทศวรรษ 1960 มีอาสาสมัคร สันติภาพเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทยมากกว่า 400 คน ภารกิจแรกๆ ที่เข้ามาปฏิบัติ คือ การ พัฒนาการเกษตร พัฒนาชุมชน พัฒนา ทรัพยากรบุคคล และสอนภาษาอังกฤษ อาสา สมัครจะช่วยประเมินความต้องการของท้องถิ่น และหาช่องทางให้คนในชุมชนแก้ปัญหาโดย ไม่ต้องพึ่งใคร

ประเด็นที่น่าสนใจคือ อาสาสมัครจะฝึก กำลังภายใต้ “โครงการ outreach เพื่อการ ศึกษาและชุมชนรวม” เน้นการทำงานในเมืองเล็กๆ และหมู่บ้าน ภารกิจที่ปฏิบัติเกี่ยวกับโรงเรียน ระดับประถมศึกษา ครอบครัวและชุมชนอย่าง เกี่ยวเนื่อง โครงการนี้เป็นจุดบรรจบที่อาสาสมัคร ซึ่งทำงานด้านต่างๆ จะมาประสานกันได้ เป็น โอกาสให้อาสาสมัครทั้งโครงการเข้าไปดำเนินการอย่างพร้อมเพรียง ในการตอบสนองความ ต้องการของท้องถิ่น¹⁵

¹⁵ แพทริเซีย นอร์แลนด์และคณะ (บรรณาธิการ) ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกาตั้งแต่ พ.ศ. 2376 พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ สำนักข่าวสารอเมริกา 2540 หน้า 174-175.

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1962 จนถึงปัจจุบันที่อาสาสมัครสันติภาพอเมริกาได้เดินทางเข้ามาปฏิบัติภารกิจในประเทศไทย อาสาสมัครสันติภาพได้มีบทบาทในการเผยแพร่สถาบันอเมริกา การทำงานพัฒนาโครงสร้างพื้นที่ที่อาสาสมัครลงไปปฏิบัติภารกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

ในขณะที่สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังร้อนระอุด้วยไฟแห่งสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาได้ใช้เครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศทั้งแบบรุนแรง (Hard Policy) และนโยบายแบบผ่อนปรน (Soft Policy) เครื่องมือของ Soft Policy ที่สำคัญเครื่องมือหนึ่งคือ การส่งหน่วยอาสาสมัครสันติภาพมาทำงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวอเมริกาและชาวโลก การปฏิบัติภารกิจของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพในประเทศไทยนับเป็นตัวอย่างอันแสดงให้เห็นความพยายามของสหรัฐอเมริกาในฐานะ Soft Power นับเป็นการสานประโยชน์ระหว่างชาติมหาอำนาจและชาติพันธมิตรที่ต้องการรับความช่วยเหลือในระดับหนึ่ง

3. บทเรียนจากการปฏิบัติงานของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ

การศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศไทยในมิติที่สร้างสรรค์ท่ามกลางการทำลายล้างและความรุนแรงแห่งยุคสงครามเวียดนาม ผ่านการทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกานั้น มีผลกระทบทั้งต่อสังคมอเมริกาและสังคมไทย ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับบุคคล ในระดับรัฐบาล

การทำงานของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายแบบ “อุดมคติ” ของรัฐบาลอเมริกา การรักษามลประโยชน์ของประเทศในขณะเดียวกันก็เอื้อประโยชน์และช่วยประเทศที่ด้อยกว่าตนให้ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับตน การเผยแพร่สถาบันทางการเมือง และวัฒนธรรมแบบอเมริกา ส่วนในระดับบุคคล การปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยให้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันยังเป็นการเผยแพร่สถาบันแบบอเมริกาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คน

3.1 สัมพันธไมตรีในอีกมิติ ท่ามกลางกระแสการสู้รบอย่างดุเดือดในสงครามเวียดนาม การปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครสันติภาพในประเทศไทยนับเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของทั้ง 2 ประเทศได้ในอีกมิติหนึ่ง กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ทำการประเมินผลการทำงานของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพ แม้ว่าจะเป็นการประเมินการทำงานในนิคมสร้างตนเอง 11 แห่งในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ แต่ก็อาจสะท้อนให้เห็นภาพการปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครอเมริกาในหน่วยงานอื่นๆ ได้ด้วยดังนี้¹⁶

ในด้านตัวบุคคล อาสาสมัครส่วนใหญ่สามารถเข้ากับสมาชิกนิคมได้ปานกลาง เข้ากับประชาชนทั่วๆ ไปและเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมปฏิบัติงานได้ดี มีความขยันขันแข็ง เอาใจใส่ต่องาน มีความพอใจในการทำงาน

ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่นอาสาสมัครได้ร่วมกับสมาชิกนิคมปรับปรุงสภาพ

¹⁶ หนังสือกรมประชาสัมพันธ์ มท.0703/6964 ลง 4 มีนาคม 2507 เรื่อง ขอให้ดำเนินการประเมิน ผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสันติภาพอเมริกา สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย (1) มท 3.5.9/662 เรื่อง อาสาสมัครสันติภาพ หน้า 131-134

ชีวิตและความเป็นอยู่ แนะนำและช่วยเหลือสมาชิกเกี่ยวกับการเกษตรและติดต่อกับตลาดการค้า สำรวจสุขภาพอนามัยของสมาชิกนิคมช่วยเหลือเรื่องการเจ็บไข้และแนะนำสมาชิกเรื่องการสุขาภิบาลอนามัย จัดหาภาพยนตร์มาฉายให้กับสมาชิกนิคมชมเป็นครั้งคราว จัดการรวมกลุ่มสมาชิกนิคม แนะนำให้สมาชิกเลี้ยงสัตว์ต่างๆ และส่งเสริมการปลูกพืชไร่ ตรวจสอบเยี่ยมสมาชิกนิคม แนะนำชักจูงให้สมาชิกนิคมรู้จักรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนของนิคม

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานย่อมมีอุปสรรคและข้อขัดข้อง เนื่องจากโดยทั่วไปอาสาสมัครที่ไม่มีความรู้เรื่องการเกษตรเพียงพอ อาสาสมัครที่ประจำอยู่ในภาคอื่นๆ ยังไม่ค่อยเข้าใจภาษาที่สมาชิกพูดเพราะแตกต่างกับภาษาไทยภาคกลางที่เคยเรียน ไม่คุ้นเคยกับอาหารพื้นเมือง และขาดความรู้ในการพัฒนาหมู่บ้าน

รายงานดังกล่าวยังได้เสนอแนะว่าการทำงานของอาสาสมัครในท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 21 เดือนนั้นนับว่าน้อยมาก และระยะเวลาการทำงานยังไม่เหมาะสม ควรจะเริ่มทำงานในฤดูแล้งคือ เดือนมกราคม เพราะจะได้เตรียมแผนงานเกี่ยวกับงานด้านเกษตรกรรมในฤดูฝนแรกเป็นต้นไป และมีเวลาตรวจสอบผลงานได้ถึง 2 ฤดูกาลเพาะปลูก อาสาสมัครควรจะมีเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานของตนเองส่วนหนึ่ง และควรมีเงินส่วนหนึ่งเพื่อทดลองโครงการริเริ่มของตนเอง เช่น เป็นทุนในการเลี้ยงสัตว์หรือปลูกพืชสวนครัวเป็นตัวอย่าง

จึงอาจกล่าวได้ว่าในการประเมินการปฏิบัติการกิจของอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาข้างต้น อาจแสดงให้เห็นถึงความพยายามของอาสาสมัครสันติภาพเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

ผู้คนในสังคมไทยให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาวไทยและอเมริกา อันอาจมีผลถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมอเมริกาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนต่างวัฒนธรรม สิ่งที่สำคัญคือ ได้มีกระบวนการนำประสบการณ์ในการทำงานของอาสาสมัครไปวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสีย และนำบทสรุปที่ได้ไปใช้เป็นบทเรียนในการทำงานพัฒนาและการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมซึ่งมีวิถีชีวิตแตกต่างกันราวกับเดินอยู่บนเส้นขนานด้วย

3.2 จากประสบการณ์สู่การเรียนรู้

เมื่ออาสาสมัครสันติภาพอเมริกาได้ทำงานในประเทศต่างๆ และประเทศไทย พวกเขาได้บันทึกประสบการณ์การทำงานในสังคมต่างวัฒนธรรมของตนเองไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น รายงานการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่ต้องส่งเป็นประจำต่อหน่วยบทความในหนังสือพิมพ์ หรืองานเขียนประเภทสารคดี เรื่องสั้น หรือ นวนิยาย ประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว ต่อมา Paul D. Coverdell World Wise School สถาบันฝึกอบรมอาสาสมัครสันติภาพก่อนเดินทางไปปฏิบัติงานในต่างประเทศได้ศึกษา และนำข้อมูลไปใช้ในการฝึกอบรม พร้อมๆ กับการสร้างคู่มือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งสังคมอเมริกาเองและสังคมต่างๆ อื่นๆ ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันบนเส้นขนาน สิ่งที่สำคัญหนังสือชุดนี้ได้กลายเป็นหนังสือแบบเรียนของนักเรียนอเมริกาในระดับมัธยมศึกษาด้วย

หนังสือชุดดังกล่าวประกอบด้วย **Voice from fields, Looking at Ourselves and Others, Building Bridges: A Peace Corps Classroom Guide to Cross-Cultural Understanding, Culture Matters, the Peace Corps-Cultural Workbook, Insights from the Field Under-**

standing Geography, Culture, and Service¹⁷

การพิจารณาหนังสือเหล่านี้จะทำให้สามารถเข้าใจสิ่งที่อาสาสมัครสันติภาพพยายามกระทำในแง่วัฒนธรรมและการตกลึกทางความคิดของเหล่าอาสาสมัครสันติภาพเช่นปรากฏในตัวอย่างหนังสือต่อไปนี้

Culture Matters, the Peace Corps-Cultural Workbook เป็นหนังสือแนะนำประสบการณ์ข้ามวัฒนธรรม และวิธีการบันทึกแนวความคิดเมื่ออาศัยและทำงานในต่างประเทศ หนังสือประกอบด้วยแบบฝึกหัดหลากหลายเรื่องราวและคำอ้างอิงจากอดีตอาสาสมัคร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฝึกฝนวิชาข้ามวัฒนธรรม และบุคคลที่คาดหวังว่าจะพบในประเทศที่จะไปทำงาน เป็นเรื่องราวของ ความตื่นเต้นและประทับใจ ความสำเร็จ ความสับสนวุ่นวาย และความอัดอั้นตันใจ ซึ่งเป็นทุกๆ ส่วนของอาสาสมัครสันติภาพ เรื่องราวเหล่านี้อาจจะเป็นแรงบันดาลใจและสามารถนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเมื่อได้ไปทำงานในดินแดนต่างวัฒนธรรมนั้น

นอกจากนั้นหนังสือยังได้กล่าวถึง สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ เพราะสิ่งที่อาจทำได้ในวัฒนธรรมหนึ่ง อาจทำไม่ได้ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง การเข้าใจค่านิยมและความเชื่อซึ่งกำหนดอุปนิสัย และแนวความคิด เรียนรู้ในการใช้ชีวิตในดินแดนที่จะไปอยู่ ในขณะที่เดียวกันก็เปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอเมริกา แต่มีไข่นาวัฒนธรรมอเมริกาไปมีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมของประเทศที่จะไปทำงาน เข้าใจวิธีการของผู้คนในการแสดงออกในสถานการณ์ต่างๆ

นับเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เรียนทั้งภาษาที่ใช้สื่อสารโดยตรง และภาษาที่มี

นัยแฝงเร้น “between the line” ของผู้คนในแต่ละวัฒนธรรม นอกจากนั้นความแตกต่างอาจเกิดได้จากอายุ ชั่วรุ่น เพศ สิ่งแวดล้อมที่เติบโตขึ้นมา

หนังสืออีกเล่มหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นความพยายามสร้างความรู้สึที่ดีของคนต่างวัฒนธรรมได้แก่ **Insights from the Field Understanding Geography, Culture and Service** หนังสือเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายคือ การเรียนรู้บทเรียนสำคัญเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมอื่น ขยายการรับรู้เกี่ยวกับโลก สร้างความพึงพอใจในการเกี่ยวข้องกับโลก และเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ใน 3 ด้านที่สำคัญคือ

ทางด้านภูมิศาสตร์ ให้เข้าใจระบบของมนุษย์อันได้แก่ บุคลิกภาพ คุณูปการ และความสลับซับซ้อนแห่งประติมากรรมทางวัฒนธรรมของโลก แนวคิดที่สำคัญคือ สถานที่ที่เราอาศัยอยู่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของเรา คำถามที่ต้องตอบคือ สถานที่ที่เราอาศัยอยู่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของเราอย่างไร

ทางด้านสังคมศึกษา อธิบายว่าข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ซึ่งถูกตีความโดยผู้คนในวัฒนธรรมอันหลากหลายอย่างไร แนวความคิดที่สำคัญคือ ผู้คนมองโลกไปในแนวทางที่ต่างกัน การกระทำของผู้คนมีที่มาจากความเชื่อและค่านิยม ผู้คนมีเหตุผลในการที่จะกระทำใดๆ คำถามที่ต้องตอบคือ อะไรที่อธิบายว่าทำไมผู้คนจึงมองโลกในวิถีทางที่แตกต่างกัน

นอกจากนั้นยังอธิบายโดยละเอียดว่าวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค เผ่าพันธุ์ และชาติมี

¹⁷ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดาวน์โหลดได้จาก <http://www.peacecorps.gov/>

อิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างไร แนวความคิดสำคัญคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง และทรงพลัง เป็นปัจจัยกำหนดการมองโลก มองตัวเราเองและผู้อื่น คำถามที่ต้องตอบคือ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยกำหนดการมองโลก มองตัวเราเองและผู้อื่นอย่างไร

ทางด้านบริการ ให้ตระหนักและตีความในประเด็น “ความดีสูงสุด” ซึ่งได้รับการยอมรับโดยการกระทำของผู้คนในลักษณะต่างๆ กัน แนวความคิดสำคัญคือ มีสิ่งที่เป็น “ความดีสูงสุด” บ้างบุคคลให้การยอมรับโดยการกระทำของผู้คนในลักษณะต่างๆ กัน สิ่งที่ต้องเรียนรู้คือ ความหมายของ “ความดีสูงสุด” คืออะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

การพิจารณาแนวความคิดในการพยายามเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกันราวกับเดินอยู่บนเส้นขนานในหนังสืออันบันทึกประสบการณ์ของอาสาสมัครสันติภาพเหล่านี้ คงจะทำให้ได้ประจักษ์ถึงความสำเร็จของรัฐบาลอเมริกาในการส่งอาสาสมัครสันติภาพไปปฏิบัติงานในประเทศต่างๆ เพราะ แม้ว่าการทำงานดังกล่าวอาจไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากนัก แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า สามารถสร้างผลทางอุดมคติที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศ เป็นสะพานเชื่อมผู้คนซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมแตกต่างกันให้ได้เรียนรู้ และการเข้าใจซึ่งกันและกันทั้งในทางบวกและทางลบ

3.3 สะพานเชื่อมวัฒนธรรม การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครสันติภาพมีความสำคัญต่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา ชาวอเมริกาและชาวไทยได้มี

โอกาสเรียนรู้เข้าใจกันโดยการทำงานร่วมกัน เพื่อจะได้พัฒนาทักษะการทำงานและท้องถิ่น บัด ไวส์แบรท (Bud Weisbart) อาสาสมัครสันติภาพซึ่งเข้ามาปฏิบัติภารกิจในประเทศไทย ได้บันทึกถึงประสบการณ์ของเขา อันจะแสดงภาพความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวอเมริกาในทศวรรษที่ 1960 ได้เป็นอย่างดี¹⁸

...Generally, I can say my perspective has been broadened. I have met a new environment and culture, and I have accepted it as well as been accepted by it. I have seen life from a different point of view. I have learned a new way of speaking about things and a new way of looking at things. My ideas on love, life, death, religion, etc., have met ideas that grew up in a different culture. I have not yet met any almost-middle-class, sometimes Jewish, Thais who came from West Los Angeles...

ระหว่างทศวรรษ 1960 อาสาสมัครสันติภาพได้เข้ามาทำงานในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย พวกเขาได้บันทึกเรื่องราวการทำงานในสังคมที่แตกต่างจากสังคมบ้านเกิดเมืองนอนของเขาโดยสิ้นเชิง ประสบการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การเปิดโลกทัศน์และวิธีการคิดแบบใหม่ต่อบริบทต่างๆ รอบตัว การเรียนรู้ประสบการณ์ของอาสาสมัครสันติภาพจึงอาจเป็นประโยชน์แก่คนหนุ่มคนสาวที่มีอุดมคติเช่นเดียวกันในการพยายามทำงานเพื่อช่วยเหลือบุคคลในสังคมที่แตกต่างจากตนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

¹⁸ 3rd Annual Peace Corps Report <http://www.peacecorpsonline.org/> pp.33-34.

3.4 สัญลักษณ์แห่งความเอื้ออาทร: ฤกภาพ
ลวง? ในการศึกษาเรื่องราวของหน่วยอาสาสมัคร
สันติภาพอเมริกา มีประเด็นที่ต้องพิจารณาอีก
ประเด็นหนึ่งคือ ในการทำงานของอาสาสมัคร
แต่ละคนนั้นมีการตั้งข้อสังเกตทั้งในทางบวกและ
ทางลบ ในทางบวกคนหนุ่มคนสาวเหล่านี้ได้รับการ
ยกย่องว่าเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการทำงาน
บำเพ็ญประโยชน์ และความต้องการเผยแพร่
สถาบันอเมริกา หากในทางลบคนหนุ่มสาวเหล่านี้
นี้ถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีวิญญานของนักผจญภัยจึง
ต้องการเดินทางไปผจญภัยในดินแดนสุดขอบโลก
หรืออาจกำลังหลีกเลี่ยงการเกณฑ์ทหาร และ
ต้องการเรียนรู้สังคมบนเส้นขนาน ในขณะที่การ
ปฏิบัติงานในระยะเวลายาวนาน ๆ ของพวกเขาไม่
สามารถพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริง และสิ่งที่
สำคัญคือ การถูกกล่าวหาว่าเป็นสายลับของ
รัฐบาลอเมริกาในการทำสงครามเย็น การศึกษา
แนวความคิดของฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลอเมริกา
สามารถทำให้มองเห็นภาพลักษณ์เหล่านี้ได้¹⁹

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสนใจว่า **Annual
Peace Corps Report**²⁰ ซึ่งเป็นรายงานที่
สำนักงานอาสาสมัครสันติภาพต้องรายงานต่อ
รัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึง ผล
ของการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศต่ออดีต
อาสาสมัครที่สำคัญคือ การที่อาสาสมัครจำนวนมาก
ได้กลายเป็นผู้ที่มีอุดมคติในการทำงานเพื่อ
การพัฒนาในประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ ไม่ว่าจะ
ทำงานในหน่วยลักษณะใด เช่น กระทรวงการ
ต่างประเทศ หน่วยงานชำนาญพิเศษขององค์การ
สหประชาชาติ องค์การพัฒนาเอกชน และแม้

กระทั่งในเขตยากจนและล้าหลังภายในประเทศ
สหรัฐอเมริกาเอง

เมื่อสงครามเวียดนามยุติลง ใน ค.ศ. 1973
สถานการณ์การเมืองทั้งในประเทศและต่าง
ประเทศในสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ เปลี่ยน
ไป ผลของสงครามทำให้รัฐบาลอเมริกาหันไป
สนใจผลประโยชน์ของตนในเขตอิทธิพลทวีป
อเมริกามากกว่าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ส่วนในประเทศไทย การเข้าสู่ยุคเสรีประชาธิปไตย
และผลของการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัย
ทำให้ประเทศไทยค่อยๆ หลุดพ้นจากการเป็น
ประเทศกำลังพัฒนา ด้วยสถานการณ์เช่นนี้จึงมี
ผลต่อนโยบาย จำนวน และภารกิจของอาสา
สมัครสันติภาพในประเทศไทยด้วย ถึงแม้หน่วย
อาสาสมัครสันติภาพจะยังคงปฏิบัติในประเทศไทย
จนถึงทุกวันนี้ หากภารกิจการพัฒนาอาจ
เปลี่ยนไปบ้าง เพราะนอกจากโครงการทางด้าน
การศึกษา การเกษตร สาธารณสุข แล้วยังได้มี
โครงการทางด้านอื่นๆ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เพิ่มขึ้นมาด้วย

จอห์น วิลเลียมส์ (John Williams) อดีต
อาสาสมัครสันติภาพที่เข้าปฏิบัติภารกิจใน
ประเทศไทยในระหว่างทศวรรษ 1960 เมื่อสิ้นสุด
ภารกิจ เขาประเมินด้วยตนเองว่า การทำงาน
ของเขาไม่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้าน
กายภาพ อุดมคติ แก่พื้นที่และผู้คนที่เขาทำงาน
ด้วยมากนัก หากใน ค.ศ. 2007-2009 เมื่อเขา
กลับมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการหน่วยอาสา
สมัครสันติภาพประจำประเทศไทยและได้มีโอกาส
กลับไปเยี่ยมหมู่บ้านและพบปะผู้คนที่เขาเคยมา

¹⁹ 2nd **Annual Peace Corps Report** <http://www.peacecorpsonline.org/> pp.57-59.

²⁰ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดศึกษาได้จาก <http://www.peacecorpsonline.org/>

ทำงานร่วมกันเมื่อเกือบ 4 ทศวรรษที่แล้ว เขาได้ตระหนักว่าผลสำเร็จที่แท้จริงของการทำงานของเขา คือการสร้างจุดเริ่มต้นแห่งการพัฒนา ซึ่งแม้ไม่อาจมองเห็นผลได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เปรียบประดุจการหว่านเมล็ดพืชแห่งการพัฒนาให้ผลิดอกผลแตกกิ่งก้านสาขาในเวลาต่อมา เขาได้ส่งสารถึงอาสาสมัครสันติภาพในอีกสี่ทศวรรษต่อมาเนื่องในโอกาส 45 ปีหน่วยอาสาสมัครสันติภาพประจำประเทศไทย (ค.ศ. 2007) เพื่อเป็นการย้ำให้เห็นถึงอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อการพัฒนา ความบางตอนว่า²¹

From the Director's Desk...For Volunteers Who Question the Value of Their Service ...Volunteers are taught during training that development is a long term process. This is so true. Success has to be measured in small and often intangible steps; the results of which are not recognized until years later. Are the results worth the effort? I hope you will never doubt that they are - even if your fish pond failed....

สรุป

นับตั้งแต่การสถาปนาหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน อาสาสมัครสันติภาพอเมริกามากกว่า 170,000 คน ได้รับเชิญจากประเทศต่างๆ จำนวน 136 ประเทศ เพื่อทำงานในโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น การศึกษา การเกษตร สาธารณสุข เทคโนโลยีสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ในประเทศไทย หน่วยอาสาสมัครสันติภาพได้เดินทางเข้ามาปฏิบัติ

ภารกิจตั้งแต่ ค.ศ. 1961 จนถึงปัจจุบัน โดยการให้ความสำคัญแก่ภารกิจในระยะเวลาต่างๆ มีความแตกต่างกันไปตามบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของทั้ง 2 ประเทศ การทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายแบบ “อุดมคติ” ของรัฐบาลอเมริกาคือ การรักษาผลประโยชน์ของประเทศในขณะที่เดียวกันก็เอื้อประโยชน์และช่วยประเทศที่ด้อยกว่าตนให้ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับตน โดยการใช้เครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์คือ กระบวนการเผยแพร่สถาบันทางการเมือง และ วัฒนธรรมแบบอเมริกา สิ่งที่สำคัญคือ การทำงานพัฒนาของหน่วยอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาเป็นเครื่องมือในทางสร้างสรรค์ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอเมริกาและรัฐบาลไทยในยุคแห่งความสับสนของสงครามเวียดนาม

การปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยให้ดีขึ้น ในขณะเดียวกันยังเป็นการเผยแพร่สถาบันแบบอเมริกาให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการทำงานดังกล่าวอาจไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแก่สังคมไทยมากนัก แต่กลับสร้างผลทางอุดมคติที่สำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชนของทั้งสองประเทศคือ การที่ผู้คนซึ่งมีวิถีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ได้เรียนรู้ และเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งในทางบวกและทางลบ รวมทั้งยังอาจได้บทสรุปของแนวทางในการทำงานพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าแห่งสังคมร่วมกันอีกด้วย

²¹ ผู้สนใจรายละเอียดโปรดดู <http://bangkok.usembassy.gov/embassy/usgmain/peace-corps-thailand.html>

ท่ามกลางการทำลายล้างและความรุนแรง แห่งยุคสงครามเวียดนาม การปฏิบัติภารกิจของ อาสาสมัครสันติภาพเป็นเครื่องแสดงอุดมคติของการพยายามสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของมนุษยชาติ แม้ว่าวิถีชีวิตซึ่งดำเนินอยู่ร่วมกันนั้น อาจมีความแตกต่างกันราวกับเดินอยู่บนเส้นขนานเหมือนดั่งมิตรภาพอันไม่มีวันจางหายระหว่างครูอาสาสมัครสันติภาพอเมริกาและลูกศิษย์ของเขาไม่ว่าจะอยู่ในมุมใดของโลก แม้วันเวลาจากหลักกิโลเมตรแห่งการเริ่มต้นจะผ่านมามากกว่า 4 ทศวรรษแล้วก็ตาม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ชลิต แนวพนิช “อาสาสมัครสันติภาพอเมริกา ผักชีโรยหน้าจักรวรรดินิยมใหม่” วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ (กรกฎาคม 1974), หน้า 37-44.
- ประทุมพร วัชรเสถียร. *โลกร่วมสมัย* กรุงเทพฯ: ปาเจรา, 2548.
- แพทริเซีย นอร์แลนด์และคณะ (บรรณาธิการ). *ความสัมพันธ์ไทย-อเมริกาตั้งแต่ พ.ศ. 2376*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารอเมริกา 2540.
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย (1) มท 3.5.9/662 เรื่อง อาสาสมัครสันติภาพ

ภาษาอังกฤษ

- 1st - 13th **Annual Peace Corps Report** <http://www.peacecorpsonline.org/>
- Building Bridges: A Peace Corps Classroom Guide to Cross-Cultural Understanding.** www.peacecorps.gov/
- Comeaux, Blaine L. **Two year in the Kingdom The Adventures of an American Peace Corps Volunteer in Northeast Thailand.** Writer : New York : Club Press, 2002.

- Culture Matters the Peace corps-cultural workbook.** www.peacecorps.gov/ <http://bangkok.usembassy.gov/embassy/usgmain/peace-corps-thai-land.html>
- Insights from the Field Understanding Geography, Culture, and Service.** <http://www.peacecorps.gov/>
- LaFeber, Walter. **The American Age United States Foreign Policy at Home and Abroad.** New York: W.W. Norton & Company, 1994.
- Living on the Edge fiction by Peace Corps Writer.** Wlliamantic: Curbstone Press, 1999.
- Looking at Ourselves and Others.** <http://www.peacecorps.gov/>
- Lowther, Kevin and Lucas, C. Payne. **Keeping Kennedy's Promise.** Boulder: Westview Press, 1967.
- Luce, Iris. **Letters from the Peace Corps.** Washington, D.C.: Robert B. Luce, INC. 1964.
- Nye, Jr., Joseph S. **Soft Power** New York: Public Affairs, 2004.
- Reeves, T. Zane. Tuscaloosa. **Political of the Peace Corps and Vista.** Tuscaloosa : The University of Alabama Press, 1988.
- Searles, P. David. **The Peace Corps Experience Challenge and Change 1969-1976.** Lexington : The University Alabama Press of Kentucky, 1977.
- Voice from fields.** <http://www.peacecorps.gov/>
- Windmiller, Marshall. **The Peace Corps and Pax America.** Washington, D.C.: Public Affairs Press, 1970.
- www.britannica.com
- www.famousquotes.me.uk/speeches/John_F_Kennedy/5.htm
- www.peacecorps.gov/index.cfm?shell=learn.whatispchistory.speech
- www.peacecorpsonline.org/
- www.sargentshriver.com/
- www.traces.org/georgefkennan.html